

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No6
MAXSUS SON

BAKALAVR TALABALARINING MAQOLALARI TO'PLAMI

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr.
2026-yil, iyun.*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanov Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukaramova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TURIZMDA INVESTITSION MUHITNI YAXSHILASH VA XORIJIY INVESTITSIYALARNI JALB ETISHNING TASHKILIIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI	21
<i>Ergashkulov Muyinjon Umedovich</i>	
“AVTO PORLOQ KELAJAK 2020” XKNING TASHKILIIY-IQTISODIY TAVSIFI VA MOLIYAVIY FAOLIYATI TAHLILI	28
<i>Misirov Asliddin Mamasobirovich Eshdavatov T.A.</i>	
MOLIYAVIY HOLAT TO'G'RISIDAGI HISOBOT KO'RSATKICHLARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI.....	32
<i>Misirov Asliddin Mamasobirovich Qodirov B.</i>	

MOLIYAVIY HOLAT TO'G'RISIDAGI HISOBOT KO'RSATKICHLARINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Misirov Asliddin Mamasobirovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Buxgalteriya hisobi kafedrasi o'qituvchisi
E-mail: misirovasliddin@gmail.com.
<https://orcid.org/0009-0008-2742-5398>

Qodirov B.

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
BXS – 521 guruh talabasi

Annotatsiya. Ushbu maqolada moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot korxonaning ma'lum bir sanadagi moliyaviy holatini aks ettiruvchi asosiy moliyaviy hisobot shakllaridan biri sifatida tahlil qilingan. Undagi ko'rsatkichlarning to'g'ri shakllantirilishi moliyaviy axborotlarning ishonchiligi, haqqoniyligi va foydalanuvchilar uchun ahamiyatini ta'minlashdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirish metodikasi buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini yig'ish, qayta ishlash, umumlashtirish hamda hisobot shakliga keltirish jarayonlari misollar asosida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: moliyaviy holat, hisobot, korxona, baholash, xususiy kapital, jami aktivlar, majburiyatlar, xo'jalik operatsiyalari, buxgalteriya balansi, tovar-moddiy zaxiralar, qarzlar.

Аннотация. В данной статье финансовый отчет о финансовом положении рассматривается как одна из основных форм финансовой отчетности, отражающая финансовое состояние предприятия на определенную дату. Особое внимание уделено значению правильного формирования его показателей для обеспечения достоверности, объективности и полезности финансовой информации. На примерах раскрыта методика формирования показателей отчета, включающая процессы сбора, обработки, обобщения бухгалтерских данных и их представления в форме финансовой отчетности.

Ключевые слова: финансовое положение, отчетность, предприятие, оценка, собственный капитал, совокупные активы, обязательства, хозяйственные операции, бухгалтерский баланс, товарно-материальные запасы, задолженность.

Abstract. This article examines the statement of financial position as one of the primary financial reporting forms that reflects the financial condition of an enterprise at a specific date. Particular attention is paid to the importance of the accurate preparation of its indicators in ensuring the reliability, fairness, and usefulness of financial information. The methodology for preparing report indicators is explained through examples, including the processes of collecting, processing, summarizing accounting data, and presenting them in the form of financial statements.

Keywords: financial position, financial reporting, enterprise, valuation, equity capital, total assets, liabilities, business transactions, balance sheet, inventories, debt.

KIRISH

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot korxonaning ma'lum bir sanadagi moliyaviy holatini aks ettiruvchi asosiy moliyaviy hisobot shakllaridan biri bo'lib, undagi ko'rsatkichlarning to'g'ri shakllantirilishi moliyaviy axborotlarning ishonchiligi va haqqoniyligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirish metodikasi buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini yig'ish, qayta ishlash, umumlashtirish va hisobot shakliga keltirish jarayonlarini o'z ichiga oladi.

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirishning asosiy maqsadi korxonaning aktivlari, majburiyatlari va xususiy kapitali to'g'risidagi ma'lumotlarni haqqoniy aks ettirishdan iborat. Mazkur ma'lumotlar korxona rahbariyati, investorlar, kreditorlar, auditorlar va boshqa manfaatdor tomonlar tomonidan iqtisodiy qarorlar qabul qilishda foydalaniladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Moliyaviy hisobotlarni tuzish va tahlil qilish hamda ularning auditini tashkil etish masalalari xalqaro va mahalliy olimlar tomonidan keng o'rganilgan. Xalqaro miqyosda Robert K. Elliott, Thomas R. Dyckman va Jerry

J. Weygandt kabi olimlar moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish va audit jarayonlarining nazariy asoslarini ishlab chiqqanlar.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, statistik tahlil va ilmiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. O'zbekistonda moliyaviy holat to'g'risidagi hisobotning iqtisodiy mohiyati va ahamiyati bo'yicha qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, strategik dasturlar hamda statistik ma'lumotlar tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirish jarayoni bir necha bosqichlardan iborat bo'ladi. Dastlab xo'jalik operatsiyalari birlamchi hujjatlar asosida rasmiylashtiriladi. Ushbu hujjatlar korxonada sodir bo'lgan iqtisodiy jarayonlarning dastlabki dalili hisoblanadi. Keyingi bosqichda ushbu ma'lumotlar buxgalteriya hisobi schyotlarida aks ettiriladi va umumlashtiriladi.

Hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirishda buxgalteriya balansining asosiy tenglamasi muhim ahamiyatga ega:

Aktivlar = Majburiyatlar + Xususiy kapital

Mazkur tenglama korxona mablag'lari va ularning manbalari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ifodalaydi hamda moliyaviy holat to'g'risidagi hisobotning metodologik asosini tashkil etadi.

Hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirishda aktivlarni to'g'ri baholash muhim o'rin tutadi. Aktivlar bu korxona nazorat qiladigan va kelajakda iqtisodiy manfaat keltirishi kutilayotgan resurslardir. Aktivlar hisobotda uzoq muddatli va joriy aktivlarga ajratilgan holda aks ettiriladi.

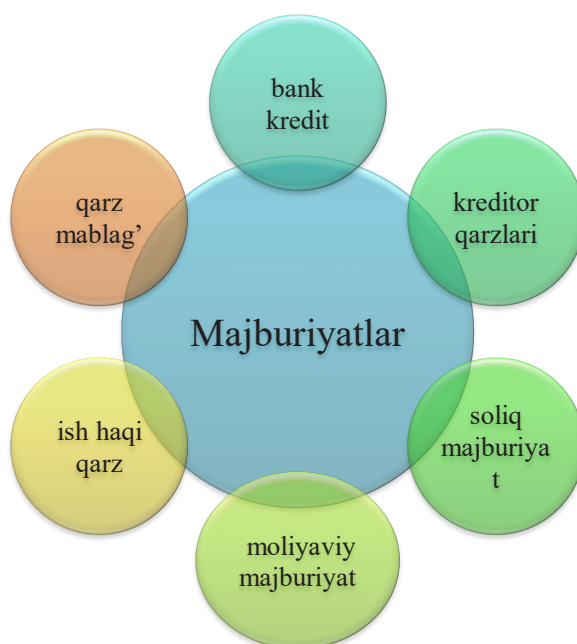
Uzoq muddatli aktivlar tarkibiga quyidagilar kiradi:

- asosiy vositalar;
- nomoddiy aktivlar;
- uzoq muddatli investitsiyalar;
- kapital qo'yilmalar;
- uzoq muddatli debitorlik qarzlari.

Joriy aktivlar tarkibiga esa:

- tovar-moddiy zaxiralar;
- debitorlik qarzlari;
- qisqa muddatli investitsiyalar;
- pul mablag'lari;
- boshqa joriy aktivlar kiradi.

Aktivlarning hisobot qiymatini shakllantirishda ularning boshlang'ich qiymati, eskirishi va qoldiq qiymati hisobga olinadi. Asosiy vositalarning qoldiq qiymati quyidagi formula yordamida aniqlanadi (1-rasm).

1-rasm. Majburiyatlar asosiy tarkibi.

Qoldiq qiymat = Boshlang'ich qiymat – Jamg'arilgan amortizatsiya

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirishda majburiyatlarni to'g'ri aks ettirish ham muhim hisoblanadi. Majburiyatlar korxonaning boshqa shaxslar oldidagi qarzlarini ifodalaydi va ular uzoq muddatli hamda joriy majburiyatlarga bo'linadi.

Majburiyatlarning hisobotda to'liq va haqqoniy aks ettirilishi korxonaning moliyaviy xavflarini baholash imkonini beradi.

Xususiy kapital ko'rsatkichlarini shakllantirish metodikasi ham alohida ahamiyatga ega. Xususiy kapital korxona egalari ulushini tavsiflaydi va quyidagi tarkibiy qismlardan iborat bo'ladi:

- ustav kapitali;
- qo'shilgan kapital;
- rezerv kapitali;
- taqsimlanmagan foyda;
- hisobot yilining sof foydasi.

Xususiy kapital miqdori quyidagi formula asosida aniqlanadi:

Xususiy kapital = Jami aktivlar – Jami majburiyatlar

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirishda inventarizatsiya natijalari ham muhim manba hisoblanadi. Inventarizatsiya davomida korxonaning barcha aktiv va majburiyatlari tekshiriladi hamda hisob ma'lumotlari bilan taqqoslanadi. Aniqlangan tafovutlar tegishli tartibda hisobda aks ettirilgandan keyingina yakuniy hisobot tuziladi.

Hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirishning yakuniy bosqichida sintetik va analitik hisob ma'lumotlari umumlashtiriladi, bosh kitob ma'lumotlari bilan taqqoslanadi hamda moliyaviy hisobot shakllari to'ldiriladi. Shundan so'ng hisobot ko'rsatkichlarining o'zaro mosligi tekshiriladi va moliyaviy hisobot rasmiylashtiriladi.

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirish metodikasi korxonaning moliyaviy holatini to'g'ri aks ettirishning asosiy vositasi hisoblanadi. Ko'rsatkichlarning haqqoniy shakllantirilishi moliyaviy tahlil, audit va boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayonlarining samaradorligini oshiradi. Shu sababli hisobotni tuzishda amaldagi qonunchilik, milliy standartlar va xalqaro moliyaviy hisobot standartlari talablariga qat'iy rioya etish muhim ahamiyatga ega.

Bundan tashqari, moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirish metodikasining takomillashib borishi korxonalar faoliyatining shaffofligini ta'minlash, investitsiyaviy jozibadorligini oshirish hamda moliyaviy boshqaruv samaradorligini kuchaytirishga xizmat qiladi. Bu esa korxonalarning uzoq muddatli barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi.

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirish metodikasini takomillashtirish korxonalarda moliyaviy boshqaruv samaradorligini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi. Chunki hisobotda aks ettirilgan har bir ko'rsatkich korxonaning moliyaviy holati, xo'jalik faoliyati natijalari va iqtisodiy salohiyati haqida muayyan axborotni ifodalaydi. Shuning uchun hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirish jarayonida aniqlik, to'liqlik va xolislik tamoyillariga qat'iy rioya etilishi zarur.

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirishda hisob siyosatining o'rni alohida ahamiyatga ega. Hisob siyosati korxona tomonidan buxgalteriya hisobi va moliyaviy hisobotlarni yuritish bo'yicha qabul qilingan usullar, qoidalar va tamoyillar yig'indisidir. Hisob siyosatining to'g'ri tanlanishi hisobot ma'lumotlarining ishonchligini oshiradi hamda turli hisobot davrlarida ko'rsatkichlarning taqqoslanuvchanligini ta'minlaydi.

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirishda baholash usullarining to'g'ri qo'llanilishi ham muhim hisoblanadi. Xususan, asosiy vositalar, nomoddiy aktivlar, investitsiyalar va tovar-moddiy zaxiralarni baholashda amaldagi standartlar talablariga rioya qilinishi lozim. Baholashdagi xatoliklar moliyaviy hisobotlarning ishonchligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi va foydalanuvchilarning noto'g'ri qaror qabul qilishiga sabab bo'lishi mumkin.

Hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirish jarayonida debitorlik va kreditorlik qarzlarini to'g'ri hisobga olish ham alohida ahamiyatga ega. Debitorlik qarzlari korxonaning boshqa shaxslardan undirilishi lozim bo'lgan mablag'larini ifodalasa, kreditorlik qarzlari korxonaning boshqa subyektlar oldidagi majburiyatlarini aks ettiradi. Ushbu qarzlarning real holatini baholash korxonaning to'lov qobiliyatini aniqlashda muhim manba hisoblanadi.

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ma'lumotlari asosida korxonaning moliyaviy barqarorligi ham baholanadi. Moliyaviy barqarorlik darajasini aniqlash uchun quyidagi koeffitsiyentdan foydalaniladi:

$Kmb = \text{Xususiy kapital} / \text{Majburiyatlar}$

Mazkur ko'rsatkich korxonaning qarz mablag'lariga nisbatan o'z mablag'lari bilan qanchalik ta'minlanganligini ko'rsatadi. Koeffitsiyentning yuqori bo'lishi moliyaviy barqarorlikning yuqori darajasidan dalolat beradi.

Shuningdek, moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirishda aktivlarning aylanish tezligini baholash ham muhim ahamiyat kasb etadi. Aktivlar aylanish koeffitsiyenti quyidagicha aniqlanadi:

$Kaa = \text{Sotishdan tushgan tushum} / \text{O'rtacha jami aktivlar}$

Ushbu ko'rsatkich korxona aktivlaridan foydalanish samaradorligini tavsiflaydi va boshqaruv qarorlarini qabul qilishda muhim tahliliy vosita hisoblanadi.

Korxonalarda moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirish jarayonida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish tobora kengayib bormoqda. Avtomatlashtirilgan buxgalteriya tizimlari hisob ma'lumotlarini qayta ishlash tezligini oshirish, hisobotlarni avtomatik shakllantirish va inson omili bilan bog'liq xatolarni kamaytirish imkonini bermoqda. Bu esa moliyaviy hisobotlarning sifatini oshirish va ularni tayyorlash muddatlarini qisqartirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirish metodikasi buxgalteriya hisobi tizimining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, u korxonaning moliyaviy holatini haqqoniy aks ettirish, moliyaviy tahlil va audit jarayonlarini sifatli tashkil etish hamda samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur bo'lgan axborot bazasini yaratadi. Shu sababli ushbu metodikani doimiy ravishda takomillashtirib borish zamonaviy korxonalar oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirish metodikasining samaradorligi ko'p jihatdan buxgalteriya hisobi ma'lumotlarining sifati va ularning o'z vaqtida qayta ishlanishiga bog'liq. Hisobotda aks ettirilgan ma'lumotlar korxonaning moliyaviy ahvoli to'g'risida to'liq tasavvur hosil qilishi uchun barcha xo'jalik operatsiyalari hujjatlar bilan tasdiqlangan va tegishli hisob registrlarida o'z vaqtida aks ettirilgan bo'lishi lozim. Aks holda moliyaviy hisobotlarda xatoliklar yuzaga kelishi va bu korxona faoliyatini baholash natijalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Moliyaviy holat to'g'risidagi hisobot ko'rsatkichlarini shakllantirishda muhim bosqichlardan biri hisobot davri oxirida hisobvaraqlar bo'yicha qoldiqlarni aniqlash va ularni umumlashtirish hisoblanadi. Bunda sintetik va analitik hisob ma'lumotlari o'zaro taqqoslanadi, hisob registrlaridagi ma'lumotlarning to'g'riligi tekshiriladi hamda aniqlangan xatolar tuzatiladi. Natijada moliyaviy hisobotga kiritiladigan yakuniy ko'rsatkichlar shakllantiriladi.

Korxonaning moliyaviy holatini tavsiflovchi ko'rsatkichlar orasida sof aylanma kapital muhim o'rin egallaydi. Ushbu ko'rsatkich korxonaning joriy aktivlari hisobidan qisqa muddatli majburiyatlarini qoplagandan keyin qoladigan mablag'lar hajmini ifodalaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov A.A., Kurbanbayev J.E., Jumanazarov S.A. Buxgalteriya hisobi: darslik. – T.: Iqtisod-Moliya, 2019. – 624 b.
2. Bakiyeva X., Rizayev N. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Masalalar to'plami. – T.: TMI, 2007. – 160 b.
3. Warren C.S., Reeve J.M., Duchac J.E. Accounting. – 25th ed. – Boston: Cengage Learning, 2014. – 912 p.
4. Джамбакиева Г. Финансовый учет: учебное пособие. – T.: Iqtisod-Moliya, 2012. – 256 c.
5. Xolbekov R.O. Buxgalteriya hisobi nazariyasi: darslik. – T.: Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2011. – 320 b.
6. Urazov K.B. Buxgalteriya hisobi va audit. – T.: O'qituvchi, 2004. – 447 b.
7. Urazov K.B., Vaxidov S.V. Boshqa tarmoqlarda buxgalteriya hisobining xususiyatlari: 5340900 – Buxgalteriya hisobi va audit ta'lim yo'nalishi talabalari uchun darslik / O'zR Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Samarqand iqtisodiyot va servis instituti. – T.: Adib, 2011. – 496 b.
8. Egamberdieva S.R. Moliyaviy va boshqaruv hisobi: o'quv qo'llanma. – T.: Fan va texnologiya, 2019. – 289 b.
9. Qurbanov Z., Misirov K. Moliyaviy va boshqaruv hisobi: darslik. – T.: Iqtisod-Moliya, 2019. – 751 b.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

6-Maxsus son. Bakalavr talabalarining maqolalari to'plami

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>